

RAPPORT 2023

Omställningsstudiestödets påverkan på behovet av utbildning i yrkeshögskolan

PUBLICERAD: 2023-02-21

UPPDATERAD: –

DNR: MYH 2022/8033

ISBN: 978-91-89163-84-3



Myndigheten för yrkeshögskolan

Sammanfattning

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har tagit sig an arbetet med att analysera hur införandet av omställningsstudiestödet kan påverka behovet av utbildning inom yrkeshögskolan genom att föra dialog med utbildningsanordnare, Yrkeshögskolans arbetsmarknadsråd, Universitetskanslersämbetet (UKÄ), Centrala studiestödsnämnden (CSN), Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och Trygghetsrådet (TRR). MYH har även gått igenom hela utbudet i yrkeshögskolans nuvarande utbildningsportfölj i syfte att försöka bedöma om det är anpassat för omställningsstudiestödet. Likaså har myndigheten gjort en genomgång av de regelverk som omgärdar yrkeshögskolan och omställningsstudiestödet för att se om det finns några motstridigheter.

I tillägg till regeringsuppdraget har MYH:s generaldirektör uppdragit åt ansvarig utredare att belysa hur öppen, nätbaserad utbildning kan bedrivas inom ramen för yrkeshögskolan samt huruvida det skulle vara effektivt att skapa en plattform för information om utbildningar som syftar till omställning som är gemensam för högskolan och yrkeshögskolan.

Omställningsstudiestödet är en omfattande reform som kommer att påverka många människor mitt i livet på ett avgörande sätt. Än så länge finns inga tydliga mönster som visar vilka val av utbildningsform eller inriktningar som sökande kommer att göra. De första resultaten från de beviljanden som CSN gjort, visar att nästan hälften valt att studera på yrkeshögskolan och då företrädesvis inom hälso- och sjukvård, data/IT och teknik. De utbildningar som nu är aktuella är tvååriga YH-program där de sökande redan har startat sin utbildning före den 1 januari 2023. Detta mönster kommer troligen att förändras med tiden då fler sannolikt kommer att söka lite kortare utbildningar.

I yrkeshögskolans utbud har de flesta utbildningar som är upp till 220 YH-poäng (44 veckor) karaktären av fördjupningsutbildningar. De kortare YH-programmen utan krav på yrkeslivserfarenhet och kanske enbart grundläggande behörighetskrav är relativt få. Det innebär att det är svårt att helt och hållet karriärväxla med hjälp av ett YH-program som leder till ett nytt yrke och som ryms inom maxtiden för omställningsstudiestödet.

I dialogen med utbildningsanordnarna har framkommit att yrkeshögskolan som utbildningsform – med lite äldre studerande, utbildningsanordnare som är vana att hantera reell kompetens, nya inslag som YH-kurser och YH-flex – har mycket goda förutsättningar att omhänderta dem som vill ställa om. Mot denna bakgrund gör MYH bedömningen att yrkeshögskolan som utbildningsform och dess utbud är väl anpassade för att spela en viktig roll i omställningen.

När det gäller den del av uppdraget som handlar om en gemensam plattform för dem som vill söka en utbildning riktad mot omställning och livslång lärande inom yrkeshögskolan eller högskolan, är bedömningen att det i dagsläget inte finns förutsättning för en sådan satsning. Det pågår också andra projekt som syftar till att syfta en digital infrastruktur för kompetensförsörjning.

I arbetet den del av uppdraget som har till uppgift att undersöka möjligheterna att etablera öppna, nätbaserade kurser i yrkeshögskolan, har framkommit att sådana kurser skulle kunna motsvara tre olika syften. För det första skulle denna typ av utbildning kunna väcka intresse för befintliga yrkeshögskoleutbildningar och inspirera människor att studera. För det andra skulle kurser och kursmoment kunna riktas mot yrkesverksamma med tidigare yrkeshögskoleutbildning i bagaget för att ge dem möjlighet att uppdatera sina kunskaper inom ett visst område. En tredje funktion är mer samhällsorienterad. Inom, eller i nära anslutning till, yrkesområden där yrkeshögskolan bidrar till kompetensförsörjning skulle öppen, nätbaserad utbildning kunna utformas för att bidra till att ge personer aktuell

kompetens av betydelse för deras yrkesutövning och för samhället.

För att skapa denna typ av utbildning inom yrkeshögskolan, görs för närvarande bedömningen att det krävs mer utredning och etablering av en försöksverksamhet för att ta nästa steg.

Innehåll

1. Uppdraget	5
2. Bakgrund	5
2.1 Omställningsstudiestödets utformning	5
2.1 Parternas syn på yrkeshögskoleutbildning för omställning	6
3. Yrkesverksammas intresse för omställning	7
3.1 Många vill studera senare i livet.....	7
3.2 Omställningsstudiestödet – ansökningsläget	8
4. Rättsliga utgångspunkter	12
4.1 Stödets syfte i förhållande till yrkeshögskolans regelverk.....	12
4.2 Yrkeshögskoleutbildningar som kurs eller program.....	12
4.3 Krav på arbetslivserfarenhet	13
4.4 Sammanfattning	13
5. Yrkeshögskolans utbud för omställning	14
5.1 Program (från 100 YH-poäng)	14
5.1.1 Smala yrkesområden	15
5.1.2 Kortare program.....	15
5.1.3 Studietakt och förkunskapskrav	16
5.2 YH-kurser (upp till 99 YH-poäng)	17
5.3 YH-flex.....	18
5.4 Yrkeshögskolan har fler syften.....	19
6. Samverkan med utbildningsanordnare I19	
6.1 Begränsad kunskap om studerandes val	19
6.2 Yrkeshögskolans utbildningsportfölj.....	20
7. Samverkan med högskolesektorn	21
8. Gemensam kommunikation till sökande	21
8.1 Begränsad efterfrågan av gemensam plattform	22
9. Öppen nätbaserad utbildning	22
9.1 Utbildningsanordnare har erfarenhet av utbildning via internet	23
9.2 Ett tydligt syfte är en förutsättning för ett lyckat genomförande	23
9.3 Arbetslivsanknytningen central att upprätthålla	24
9.4 Enkelhet och låg administrationskostnad är önskvärt.....	24
9.5 Fortsatt utredning krävs	25
10. Avslutande reflektion	25

1. Uppdraget

Den 7 juni 2022 beslutade regeringen om en ändring i 2022 års regleringsbrev för Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH). Förändringen innebär att regeringen ger MYH uppdrag att, med förbehåll för riksdagens beslut om propositionen Flexibilitet, omställning och trygghet på arbetsmarknaden (prop. 2021/22:176), analysera hur införandet av omställningsstudiestödet kan påverka behovet av utbildning inom yrkeshögskolan och i dialog med utbildningsanordnarna bidra till att nödvändig utveckling av yrkeshögskolans utbildningsutbud kommer till stånd. Myndigheten ska löpande hålla Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) informerat om arbetet med uppdraget. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 28 februari 2023.¹

I tillägg till regeringsuppdraget har MYH:s generaldirektör uppdragit åt ansvarig utredare att belysa hur öppen, nätbaserad utbildning (MOOC)² kan bedrivas inom ramen för yrkeshögskolan samt huruvida det skulle vara effektivt att skapa en plattform för information om utbildningar som syftar till omställning som är gemensam för högskolan och yrkeshögskolan.

2. Bakgrund

2.1 Omställningsstudiestödets utformning

Ett nytt offentligt omställningsstudiestöd infördes den 1 oktober 2022 i syfte att stärka arbetstagares ställning på arbetsmarknaden. Omställningsstudiestödet gör det möjligt för människor att välja att satsa på omställning eller kompetensutveckling med möjlighet att studera med minst 80 procent av lönen i upp till ett år. Ett parallellt offentligt studiestöd – omställningsstudiestöd – infördes i linje med de avtalslutande parternas principöverenskommelse. Omställningsstudiestödet består av ett omställningsstudiebidrag och ett omställningsstudielån.

Omställningsstudiestöd ska kunna lämnas till studerande som är svenska medborgare och till vissa utländska medborgare, i likhet med vad som gäller inom det ordinarie studiestödssystemet.

Omställningsstudiestöd får lämnas till en sökande som har arbetat i genomsnitt minst 40 procent per vecka under varje kalendermånad i minst åtta år under en ramtid om 14 år, ett så kallat etableringsvillkor. Arbete kan räknas från och med det år då den sökande fyller 19 år och ska ha varit den sökandes huvudsyssla under kvalificeringstiden. Även annan tid ska kunna tillgodoräknas som motsvarande förvärvsarbete under högst 24 månader, till exempel föräldrapenningförmåner. Dessutom ställs det upp ett aktualitetsvillkor som säkerställer att personen har arbetat i relativ närtid. Det innebär att den som beviljas omställningsstudiestöd även måste ha förvärvsarbetat eller motsvarande under minst 12 av de senaste 24 månaderna. Arbetet ska även kunna visas genom inkomstuppgifter. Även egenföretagare kan söka det nya omställningsstudiestödet.

Omställningsstudiestöd i form av lån kan lämnas längst till och med det år den studerande fyller 60 år. Omställningsstudiebidrag ska dock också kunna lämnas under högst 10 veckor från och med det år den studerande fyller 61 år och längst till och med det år den studerande fyller 62 år under förutsättning att den har minst 10 veckor kvar att använda av sitt omställningsstudiebidrag.

¹ u202202286.pdf

² Mulri Online Open Courses

Omställningsstudiestöd kan användas för studier på utbildningar i Sverige som är studiemedelsberättigade i dag, men även för utbildningar som finansieras av en omställningsorganisation. En utbildning ger rätt till omställningsstudiestöd om den omfattar minst en veckas studier på heltid och får bara lämnas för sådan del av studietiden som omfattas av en kursplan eller motsvarande. För den som är under 40 år ska omställningsstudiestöd bara få användas för att påbörja utbildningar som motsvarar högst 80 heltidsveckor. För den som har fyllt 40 år finns inte denna begränsning.

En förutsättning för att kunna beviljas omställningsstudiestöd är att utbildningen stärker individens framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Registrerade omställningsorganisationer samt den offentliga omställningsorganisationen ska ges tillfälle att lämna ett yttrande om huruvida en viss utbildning bedöms stärka individens framtida ställning på arbetsmarknaden eller ej.

Omställningsstudiestöd ges inte för utbildningar av hobbykaraktär. Fullt utbyggt beräknas statens budgeterade utgifter för omställningsstudiestödet vara mellan 6 och 9 miljarder kronor per år. Utgiftsnivån föreslås kunna variera beroende på konjunkturutvecklingen och ska räknas upp med lönesummans utveckling från och med år 2027. Omställningsstudiestödet kommer följaktligen att kunna lämnas i mån av tillgängliga medel. När systemet planeras vara fullt utbyggt år 2026 beräknas i genomsnitt runt 44 000 personer per år kunna beviljas omställningsstudiestöd.

2.1 Parternas syn på yrkeshögskoleutbildning för omställning

I arbetsmarknadens parter (Svenskt Näringsliv, LO och PTK) förslag om utbildningsutbud och validering med anledning av det nya huvudavtalet och omställningsstudiestödet som publicerades under våren 2022 framförs några förslag att ytterligare anpassa yrkeshögskolan till yrkesverksamma och till grupper som söker omställningsstudiestöd under pågående anställning.³

Resurserna till kort YH-utbildning bör utvidgas successivt för att möta den ökade efterfrågan som kan antas bli effekten av att omställningsstudiestödet införs och byggs ut. Utöver de kurser och kurspaket som införts behöver även yrkeshögskolans längre utbildningar i ökad utsträckning kunna möta yrkesverksammans behov av vidareutbildning på avancerad nivå. Det försvåras av att det endast får ställas andra förkunskapskrav än krav på kunskaper från en eller flera kurser i gymnasieskolans nationella program om det finns särskilda skäl, vilket är en alltför restriktiv reglering. Utbildningsanordnare i yrkeshögskolan bör även för längre utbildningar i högre grad än idag kunna använda förkunskapskrav kopplade till arbetslivserfarenhet eller till eftergymnasial utbildning. Parterna föreslår att en kvalificerad YH-examen även bör kunna ges för utbildningar som är minst ett år, när utbildningen bygger vidare på särskilda förkunskaper på eftergymnasial nivå.

När det gäller validering av yrkesverksammans reella kompetens i yrkeshögskolan anser parterna att det sker i för låg utsträckning och att det finns brister i resurstilldelningen som ger svaga incitament för utbildningsanordnare att tillgodoräkna reell kompetens. Parterna vill gärna se att YH-flex skalas upp. Givet att den slutliga utvärderingen av projektet visar på fortsatt goda resultat, bör den ersättningsmodell som utformats inom ramen för försöksverksamheten med YH-flex införas som en ordinarie del av yrkeshögskolan och skalas upp för att möta ökade behov av validering mot bakgrund av omställningsstudiestödet.

³ Parternas förslag om utbildningsutbud och validering med anledning av det nya huvudavtalet och omställningsstudiestödet (lo.se)

3. Yrkesverksammas intresse för omställning

Nedan presenteras en nulägesbild över resultatet av olika undersökningar som genomförts avseende intresset för omställningsstudiestödet samt tillgänglig statistik över ansökningsläget i allmänhet och till yrkeshögskolan i synnerhet med avseende på omställningsstudiestödet. Utöver det beskrivs omställningsstudiestödets syfte i förhållande till det regelverk som omgärdar yrkeshögskolan.

3.1 Många vill studera senare i livet

Tre fjärdedelar av alla yrkesarbetare inom privat sektor är positiva till att ta del av omställningsstudiestödet. Det visar en undersökning som Svenskt Näringsliv har låtit göra.⁴ Demoskop har på uppdrag av Svenskt Näringsliv undersökt hur yrkesarbetande i åldrarna 27–60 år som arbetar i privata företag ställer sig till frågor om utbildning, kompetensutveckling och omställning. Drygt 4 000 personer deltog i undersökningen som färdigställdes under september 2022. Även om omställningsstudiestödet inte skulle finnas är andelen som är intresserade av att vidareutbilda sig inom en tvåårsperiod stor, 62 procent. Drivkrafterna varierar dock. För personer med kort utbildningsbakgrund eller med arbetaryrken är resultatet av utbildningen, det vill säga vad utbildningen leder till, viktigast – inte själva innehållet i utbildningen.

Vilken utbildning som respondenterna vill gå varierar, inte minst beroende på tidigare utbildningsbakgrund. Mellan 60 och 70 procent kan tänka sig att läsa på högskola, universitet eller yrkeshögskola. Det är en relativt hög andel som vill läsa vidare inom teknik och IT.⁵

Svaren indikerar också att de flesta vill studera på ett sätt som gör att livspusslet går att få ihop. Det handlar till exempel om att det framför allt är relevant att läsa på deltid. Bara var femte respondent kan tänka sig att läsa på mer än 80 procent. Dessutom är distansutbildning mest populärt. Fyra av fem vill läsa på distans och bara en av fem fysiskt.⁶

I en undersökning som Omställningsfonden genomfört anger mer än hälften (54 procent) av respondenterna att de vill byta yrke, bransch eller sektor någon gång under sitt resterande arbetsliv. Hela 48 procent skulle vilja utbilda sig till ett annat yrke om den personliga ekonomin inte var en faktor.⁷

Bland den yngre befolkningen mellan 18–29 år är intresset för att byta bransch betydligt vanligare, 66 procent, än bland de äldre mellan 50–64 år där 31 procent svarar att de skulle vilja byta bransch någon gång under sitt resterande yrkesliv. Mest positiva till att skola om sig är personer i åldersgruppen 30–49 år, där 55 procent svarade att de skulle vilja utbilda sig till ett annat yrke om den personliga ekonomin inte var en faktor. Bland 50–64-åringar är motsvarande siffra 46 procent.⁸

I en undersökning genomförd av Trygghetsrådet (TRR) under våren 2022 fick 1 500 chefer och tjänstemän i privat sektor svara på frågor kring sin egen och organisationens kompetensutveckling.⁹ När cheferna själva bedömer sin kompetens svarar varannan (52 procent) att de har tillräcklig kompetens för att möta framtidens kompetensbehov. Det skiljer sig från de tillfrågade tjänstemän, där tre av fyra (73 procent) anser sig ha den kompetens som krävs för att möta morgondagens behov.

Drygt nio av tio (87 procent) privatanställda tjänstemän menar att det är viktigt eller mycket viktigt att satsa på regelbunden kompetensutveckling för sin framtida karriärutveckling. När chefer får frågan om vad de tror om betydelsen av

⁴ [Undersökning: Tre av fyra vill plugga vidare mitt i livet \(svensktnaringsliv.se\)](https://www.svensktnaringsliv.se)

⁵ Ibid

⁶ Ibid

⁷ Hälften av svenskarna vill byta yrke - Omställningsfonden (omstallningsfonden.se)

⁸ Ibid

⁹ TRR: Olika behov av kompetensutveckling hos chefer och medarbetare | TRR-barometern

kompetensutveckling för sina medarbetare om 3–5 år, svarar cirka 6 av 10 att det kommer att vara viktigt eller mycket viktigt.

I en enkätundersökning som genomförts på uppdrag av Saco hösten 2022 har drygt 1000 yrkesverksamma akademiker svarat på frågor om deras inställning till kompetensutveckling och kännedom om möjligheterna i och med det nya omställningsstudiestödet.¹⁰

Resultaten visar att majoriteten av akademikerna skulle vilja kompetensutveckla eller vidareutbilda sig under de kommande åren. Bland dem som är mer osäkra är bland annat bra ekonomisk ersättning en faktor som skulle kunna få dem att vilja satsa.

Akademikerna vill kompetensutveckla sig för sin personliga och karriärmässiga utveckling. De utbildningsområden som akademiker efterfrågar stämmer till stor del överens med de behov som finns på både kort och lång sikt på arbetsmarknaden. Avancerad IT, teknik och grön omställning hamnar högt upp på akademikernas önskelista. Majoriteten av akademikerna skulle välja universitet och högskola för sin kompetensutveckling.

Saco har identifierat fem områden som man anser behöver utvecklas för att yrkesverksamma akademiker ska få tillgång till den kompetensutveckling de behöver och efterfrågar:

- Bredda utbudet med tillgång till korta, kvalificerade utbildningar och fristående kurser.
- Öka tillgängligheten vad gäller information, vägledning och flexibla undervisningsformer.
- Gör antagningen mer flexibel för att passa målgruppen.
- Förbättra effektiviteten genom att satsa på validering av reell kompetens i större utsträckning.
- Öka finansieringen till både omställningsstudiestödet och genom permanenta öronmärkta resurser till högskolorna.

3.2 Omställningsstudiestödet – ansökningsläget

Ansökan för omställningsstudiestödet öppnade den 1 oktober 2022. Redan från start var intresset för att söka stödet mycket större än väntat. De utbildningar som omställningsstudiestöd har beviljats för ska stärka den sökandes ställning på arbetsmarknaden och baseras på en individuell prövning. Ett yttrande från en omställningsorganisation som vidimerar att utbildningen stärker ställningen på arbetsmarknaden är vägledande för CSN:s prövning.¹¹

I slutet av januari 2023 hade närmare 27 000 ansökningar kommit in och handläggningstiden hos CSN (Centrala studiestödsnämnden) beräknas till mellan tio och tolv veckor. I slutet av november 2022 fick de första ansökningarna godkänt. I vecka 7, februari 2023, hade CSN fattat närmare 5 200 beslut och av dem var 855 bifall, omkring 3 250 var avslag och 1 450 har avvisats.¹² De vanligaste skälen till avslag är att den sökande inte har rätt ålder, att de väljer för lång utbildning¹³, inte anger någon omställningsorganisation i ansökan¹⁴ eller anger inte vilka mål man har med studierna.¹⁵

¹⁰ Ny undersökning från Saco: Stor efterfrågan på omställningsstudiestöd hos akademiker - Saco

¹¹ Omställningsstudiestöd – för dig som är mitt i arbetslivet - CSN

¹² Uppgifter från CSN via e-post den 7 februari 2023. Avisad innebär att man exempelvis sökt för tidigt, ansökan för hösten börjar den 1 april 2023.

¹³ De enda som kan få stöd för längre utbildningar är personer över 40 år.

¹⁴ Enligt CSN är det många sökande som inte vet vilken omställningsorganisation man tillhör eller att man anger en felaktig organisation, vilket också påverkar handläggningstiderna negativt.

¹⁵ Det går att sätta ihop kurser med det måste preciseras vad kurspaketet ska leda till.

Den statistik som CSN publicerade den 25 januari 2023 visade att lite drygt 600 personer beviljats omställningsstudiestöd för studier under vårterminen 2023.¹⁶ En överväldigande majoritet av dessa gäller studier på eftergymnasial nivå. Närmare 60 procent av dem som fått stödet beviljat är kvinnor.

Tabell 1. Fördelade efter kön, sektor och utbildningsnivå

Utbildningsnivå	Gymnasial	Eftergymnasial	Totalt
Privat sektor, kvinnor	5	150	155
Privat sektor, män	4	166	170
Offentlig sektor, kvinnor	15	186	201
Offentlig sektor, män	4	72	76
Totalt	28	574	605*

Källa: CSN. Uppgifterna avser tiden t.o.m. vecka 3 2023.

*Några personer har beviljats stöd för utbildning där utbildningsnivån inte är känd och där antalet personer är så få att statistiksekretess råder. Totalen är dock korrekt.

Studier på universitet och högskola är vanligast, men nästan lika många har fått godkänt för studier på yrkeshögskola, 284 personer respektive 277 personer. Av de män som fått godkänt har 55 procent ansökt för studier på yrkeshögskola. Motsvarande siffra bland kvinnorna är cirka 40 procent. Av kvinnorna är universitet/högskola vanligast med ungefär hälften av de godkända ansökningarna. Bland män ligger studier på universitet/högskola strax under 40 procent. Totalt står de två utbildningsformerna för 93 procent av godkända ansökningar.

Könsfördelningen mellan dem som fått beviljat omställningsstudiestöd för yrkeshögskolestudier är i allt väsentligt jämn.

Tabell 2. Fördelade efter kön och utbildningsform

Utbildningsform	Kvinnor	Män
Komvux	17	8
Folkhögskola	11	3
Yrkeshögskola	142	135
Universitet/högskola	188	96
Övriga skolformer	3	4
Totalt	359*	246

Källa: CSN. Uppgifterna avser tiden t.o.m. vecka 3 2023.

*Några personer kan förekomma i flera utbildningsformer. Siffrorna för totalen omfattar endast unika individer.

Göteborgs universitet har flest personer med godkända ansökningar med Stockholms universitet som tvåa och Umeå universitet som trea. Yrkesakademin och Nackademin är de yrkeshögskolor som har flest personer med godkända ansökningar.

Storstadsregionerna dominerar bland de regioner som har flest personer med godkända ansökningar. Bland folkbokföringsorter är Stockholm etta, Göteborg tvåa och Uppsala trea. En tredjedel av dem som fått godkänt är mellan 40 och 44 år, ungefär 60 procent är

¹⁶ Statistik om omställningsstudiestödet publicerad - CSN

kvinnor och strax över hälften av alla beviljade arbetar eller har arbetat inom privat sektor. Fem personer är över 60 år.

Tabell 3. De 20 vanligaste utbildningsanordnarna för bifallsbeslut

Utbildningsanordnare	Totalt
Göteborgs universitet	36
Stockholms universitet	34
Umeå universitet	30
Yrkesakademin	25
Nackademin AB	21
Mittuniversitetet	20
Linnéuniversitetet	19
Högskolan i Borås	18
Högskolan i Gävle	16
Karolinska Institutet	16
Malmö universitet	16
Lunds universitet	14
Hermods AB	14
EC Utbildning	12
Högskolan Väst	11
Karlstads universitet	11
Folkuniversitetet	11
Linköpings universitet	10
Yrgo	10
Frans Schartaus Handelsinstitut	9
Högskolan Dalarna	9
IT-högskolan	9
TUC Yrkehögskola	9
Uppsala universitet	9
IHM Business School	9

Källa: CSN. Uppgifterna avser tiden t.o.m. vecka 3 2023

Utöver de vanligaste utbildningarna som presenteras i statistiken finns också ett större antal personer som studerar på fristående kurser. Dessa fristående kurser är inom varierande ämnesområden och särredovisas inte i CSN:s statistik.

CSN bedömer vilket yrke en sökande vill utbilda sig till och om det är ett bristyrke.¹⁷ Om det är hård konkurrens inom yrkesområdet en studerande söker sig till, krävs det särskilda skäl för att få rätt till stöd. Utöver det väger CSN även in vad den sökande arbetar med vid söktillfället. I ett uttalande från CSN till MYH uppger man att: "Utbildningar inom yrkeshögskolan är utbildningar som ska svara mot arbetslivets behov och yrkeshögskoleutbildningar inom smala områden ska tillgodose behov av eftergymnasiala utbildningar som avses leda till förvärvsarbete för de studerande eller till en ny nivå i deras yrke (1 § lagen [2009:128] om yrkeshögskolan). Utbildningar inom yrkeshögskolan ska vidare som utgångspunkt svara mot ett behov av kvalificerad arbetskraft i arbetslivet som inte kan tillgodoses genom utbildning inom den ordinarie högskolan eller medverka till att utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället (prop. 2008/09:68, s. 18 och 19). Mot denna bakgrund bedömer CSN att alla utbildningar som ingår i yrkeshögskolan som utgångspunkt bör anses stärka den studerandes ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov, om det inte finns

¹⁷ CSN: Då blir det svårare att få omställningsstudiestöd (kollega.se)

individuella förutsättningar som talar emot det.”¹⁸

De godkända ansökningarna innehåller en stor bredd av utbildningar och kurser. Den vanligaste utbildningen som omställningsstudiestöd har beviljats för är sjuksköterskeprogrammet, följt av medicinsk sekreterare/vårdadministratör och masterprogram. Även för polisprogrammet har flera personer fått sina ansökningar beviljade. Utbildningar inom IT, såsom .NET- och frontend-utvecklare är också representerade.¹⁹

Nyligen presenterades en undersökning som genomförts av Sveriges ingenjörer där man analyserat innehållet i de första 1 000 ansökningarna till omställningsstudiestödet.²⁰ Analysen visar att andelen som sökt omställningsstudiestöd för studier i yrkeshögskolan var 40 procent. Det är en dubbelt så hög andel som för sökande av ordinarie studiemedel. Nära 60 procent av dem som sökt respektive beviljats omställningsstudiestöd för studier inom yrkeshögskolan valde en inriktning inom teknik och data. Motsvarande andel i gruppen som sökt ordinarie studiemedel var knappt hälften så stor – 26 procent. Underlaget är begränsat, men det är ändå intressant att inriktningar inom teknik och data/IT röner ett så stort intresse bland sökande som vill ställa om.

MYH:s bedömning är att merparten av de yrkeshögskoleutbildningar som hör till de vanligaste bland bifallsbesluten är program som företrädesvis är tvååriga. Sannolikt är det personer som sedan tidigare antagits till dessa utbildningar som erhållit bifallsbeslut. Detta mönster kommer troligen att förändras med tiden och det är viktigt att MYH följer utvecklingen så att utbildningsutbudet är ändamålsenligt i förhållande till omställningsstudiestödet.

Tabell 4. De 20 vanligaste utbildningarna för bifallsbeslut

Utbildning	Totalt
Sjuksköterskeprogrammet	30
Medicinsk sekreterare/vårdadministratör	24
Masterprogram	24
Polisprogrammet	21
Frontend-utvecklare	15
Kompletterande pedagogisk utbildning	14
.NET-utvecklare	14
Redovisningsekonom/konsult	13
Byggnadsingenjör	12
Socionomprogrammet	12
Förskolläraryrket	11
Socialpedagog	11
Arbetsmiljöingenjör	10
Trädgårdsmästare	10
Java-utvecklare	9
Yrkesläraryrket	9
Magisterprogram	8
Elkraftsingenjör	7
E-commerce manager	6
Offentlig upphandlare	6
Psykologprogrammet	6

¹⁸ Utlåtande från CSN:s Rättsavdelning via e-post till MYH den 10 februari 2023

¹⁹ Statistik om omställningsstudiestödet publicerad - CSN

²⁰ NY RAPPORT: Rivstart för omställningsstudiestödet | Sveriges Ingenjörer (tt.se)

4. Rättsliga utgångspunkter

Nedan följer en genomgång av de rättsliga utgångspunkterna avseende omställningsstudiestödets syfte i förhållande till yrkeshögskolans regelverk.

4.1 Stödets syfte i förhållande till yrkeshögskolans regelverk

Kravet i 1 kap. 6 § 1. alternativt 5 kap. 5 § 1. YHF på att yrkeshögskoleutbildningar ska svara mot ett kvalitativt och kvantitativt behov på arbetsmarknaden stämmer väl med vad som framgår av 15 § OSSL, att omställningsstudiestödets syfte är att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. En yrkeshögskoleutbildning kan genom de övergripande målen för utbildningsformen i 6 § YHL inte tillåtas vara av mer karaktären hobby eller självförverkligande, något som också stämmer väl men kraven för rätt till omställningsstudiestöd. Bedömningen av om en utbildning kan antas stärka den enskildes framtida ställning på arbetsmarknaden görs dock från fall till fall. En studerande på yrkeshögskoleutbildning kan därför inte anta att den kan beviljas omställningsstudiestöd, även om yrkeshögskoleutbildningen svarar mot kraven i OSSL.

Det finns utrymme för MYH att även styra tilldelning av statsbidrag i takt med politiska bedömningar och prioriteringar. En sådan styrning är tänkt att bidra till att balansera en ensidig anpassning till efterfrågan inom vissa sektorer och ge möjlighet att bredda utbildningsutbudet när behov uppstår såväl inom offentlig som privat sektor.²¹ Det innebär att yrkeshögskoleutbildningar kan uppfylla kraven för att tilldelas studiestödsplatser eller statsbidrag utifrån andra förutsättningar än ett arbetsmarknadsbehov. Dessa utbildningar stärker inte nödvändigtvis den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden. Utbildningar av detta slag är sällsynta.

Yrkeshögskoleutbildningar som inte svarar mot arbetsmarknadens behov, utan i stället uppfyller kravet i 1 kap. 3 § 1 b) samt 1 kap. 6 § 1 alternativt 5 kap. 5 § 1 YHF genom att medverka till att utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället, kan inte heller antas stärka den studerandes ställning på arbetsmarknaden.

Enligt 15 § OSSL får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov om det föreligger särskilda skäl. Det är inte angivet i lagen vilka fall omställningsstudiestöd får lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov, detta då en individuell bedömning måste göras i varje enskilt fall. Särskilda skäl att bevilja omställningsstudiestöd, trots att utbildningen syftar till ett yrke för vilket det råder hård konkurrens eller överetablering, bör kunna vara att det i det enskilda fallet finns omständigheter som gör det sannolikt att utbildningen kan leda till en ny anställning eller betydligt ökad anställningsbarhet. Yrkeshögskoleutbildningar som tilldelats statsbidrag utifrån en politisk prioritering, som inte är direkt kopplad till en efterfrågan på arbetsmarknaden eller utifrån att den medverkar till att utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället, kan i det enskilda fallet skapa förutsättningar som uppfyller kravet på särskilda skäl.

4.2 Yrkeshögskoleutbildningar som kurs eller program

Omställningsstudiestöd kan lämnas för utbildning som kan syfta till att stärka personens ställning inom det arbetsområde som han eller hon redan arbetar eller har arbetat eller till att personen ska stärka sin kompetens på andra arbetsområden för att kunna söka nya arbeten. Stöd får lämnas för 1–44 veckors heltidsstudier eller motsvarande, vilket

²¹ Kvalificerad yrkesutbildning prop. 2000/01:63 s. 17

omräknat blir en omfattning om 5–220 yrkeshögskolepoäng. Studietakt är i sin tur oregrerat hos myndigheten medan omställningsstudiestödet tillåter 20–100 procents studietakt.

Huvudregeln är att yrkeshögskoleutbildningar ska omfatta minst 100 yrkeshögskolepoäng, det som kallas program. De får dock omfatta mindre än 100 yrkeshögskolepoäng, om den mindre omfattningen är motiverad utifrån arbetslivets behov. Varianten benämns i förordningen kort utbildning, men kommuniceras av MYH som kurs, och ska syfta till att utöka möjligheten för yrkesverksamma att förnya och fördjupa sin kompetens²².

För att få ställa krav på yrkeserfarenhet för behörighet till en yrkeshögskoleutbildning krävs enligt 3 kap. 3 § YHF särskilda skäl, men av bestämmelsen framgår att yrkeshögskoleutbildning som kurs är undantagen från kravet på att särskilda skäl ska föreligga. Kurser vänder sig alltså i första hand till yrkesverksamma personer. Kurser inom yrkeshögskolan stämmer därför väl med att utbildningen som berättigar till omställningsstudiestöd kan syfta till att stärka personens ställning inom det arbetsområde som han eller hon redan arbetar eller har arbetat.

Yrkeshögskoleutbildningar som omfattar 100 yrkeshögskolepoäng eller mer, program, har en något annan karaktär genom att de ska vara kompletta. De ska bygga vidare på gymnasieskolan och ta den studerande hela vägen fram till att ha kompetens att utöva ett yrke, som huvudregel utan att kräva yrkeserfarenhet. Program inom yrkeshögskolan stämmer på så sätt väl med det alternativa syftet om omställningsstudiestödet, att personen som går utbildningen ska stärka sin kompetens på andra arbetsområden för att kunna söka nya arbeten.

4.3 Krav på arbetslivserfarenhet

Av 6 § OSSL framgår de krav på arbetslivserfarenhet som ställs upp som villkor för att få ta del av omställningsstudiestödet. MYH:s bestämmelser om arbetslivserfarenhet som krav för behörighet kan inte fullt ut tillmötesgå de villkor som ställs.

Allmän arbetslivserfarenhet kan inte vara ett behörighetskrav för en yrkeshögskoleutbildning, däremot specifik yrkeserfarenhet enligt 3 kap. 3 § andra stycket YHF, om det har betydelse för utbildningens speciella inriktning eller det yrkesområde som utbildningen förbereder för. För att ett sådant krav ska få ställas måste det dessutom antingen röra sig om en kurs inom yrkeshögskolan eller, om det rör sig om ett program, föreligga särskilda skäl. En sökande till utbildning med yrkeserfarenhet som krav för behörighet kan antas till utbildningen, trots att den saknar efterfrågad yrkeserfarenhet om den ändå bedöms kunna tillgodogöra sig utbildningen och därefter utöva det yrke som utbildningen förbereder för. Detta framgår av 3 kap. 4 § YHF.

4.4 Sammanfattning

Vid en jämförelse av de olika regelverken kan följande konstateras:

1. Yrkeshögskoleutbildningars karaktär stämmer till stora delar väl överens med intentionerna med omställningsstudiestödet, men kan inte per automatik antas uppfylla kraven i 15 § OSSL.
2. Kurser inom yrkeshögskolan stämmer mer överens med omställningsstudiestödets syfte att stärka personens ställning inom det arbetsområde som han eller hon redan arbetar eller har arbetat.
3. Program inom yrkeshögskolan stämmer mer överens med omställningsstudiestödets syfte att personen som går utbildningen ska stärka sin kompetens på andra arbetsområden för att kunna söka nya arbeten.

²² Budgetpropositionen 2020/2021:1, utgiftsområde 16 s. 124

4. Kraven för behörighet till yrkeshögskoleutbildning kan inte fullt ut möta upp kraven på yrkeserfarenhet för omställningsstudiestöd.

5. Yrkeshögskolans utbud för omställning

Utbildningar inom yrkeshögskolan svarar mot arbetslivets behov av kvalificerad arbetskraft och bedrivs i samverkan med företag och organisationer.

Utbildningar som bedrivs som program leder oftast till en examen i form av yrkeshögskoleexamen alternativt kvalificerad yrkeshögskoleexamen och är vanligen mellan ett och två år långa. Utbildningarna inom yrkeshögskolan kan också bedrivas som kurser för redan yrkesverksamma som svarar mot ett behov av fördjupad, breddad och förnyad kompetens i arbetslivet. I stort sett kan yrkeshögskolans totala utbud, som ovan beskrivet, anses vara aktuellt för omställning. I synnerhet kan de kortare programmen samt kurser vara aktuella då de studerande kan få omställningsstudiestöd för hela utbildningen. Nedan följer en redogörelse för det utbud som finns inom yrkeshögskolans portfölj.

5.1 Program (från 100 YH-poäng)

Inom yrkeshögskolans program finns totalt 132 236 platser som avslutas mellan 2023 och 2030. Majoriteten, 80 procent, av platserna finns inom de fem största utbildningsområdena; Data/IT, Ekonomi, administration och försäljning, Teknik och tillverkning, Hälso- och sjukvård samt socialt arbete och Samhällsbyggnad och byggteknik. Utbildningens längd varierar mellan 100 och 700 YH-poäng, men majoriteten av programmen är omkring 400 YH-poäng. Platserna har en geografisk spridning över hela landet och samtliga län har ett utbud av platser beviljade. För start år 2023 finns drygt 35 500 platser fördelade på samtliga utbildningsområden, se tabellen nedan.

Myndigheten analyserar arbetsmarknadens behov av utbildningar inom yrkeshögskolan och gör därefter årliga prioriteringar av YH-portföljen. I utlysningen av statsbidrag för program 2022 var digitalisering och hållbarhet övergripande prioriteringar då bedömningen var att digitaliseringen och de nya teknologierna kommer att påverka stora delar av arbetsmarknaden. I den senaste utlysningen uppmärksammade myndigheten kompetensbehoven för att klara omställningen till ett mer ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart samhälle. Prioriteringarna innebär att utbudet av utbildningar i yrkeshögskoleportföljen årligen justeras för att möta de behov som uppstår på arbetsmarknaden.

Tabell 5. Utbildningsplatser på program (från 100 YH-poäng) fördelat per utbildningsområde utifrån startår 2023 till 2027

Utbildningsområde	2023	2024	2025	2026	2027	Totalt
Data/IT	5 889	3 514	1 419	62	-	10 884
Ekonomi, administration och försäljning	6 306	4 357	2 383	70	-	13 116
Friskvård och kroppsvård	252	128	20	-	-	400
Hotell, restaurang och turism	1 422	999	555	60		3 036
Hälso- och sjukvård samt socialt arbete	4 792	3 050	1 735	528	35	10 140
Journalistik och information	283	158	105	-	-	546
Juridik	130	35	35	-	-	200
Kultur, media och design	1 713	1 304	545	10	-	3 572
Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske	984	664	423	109	-	2 180

Pedagogik och undervisning	535	407	361	234	104	1 641
Samhällsbyggnad och byggteknik	5 437	3 347	1 709	60	-	10 553
Säkerhetstjänster	345	220	20	-	-	585
Teknik och tillverkning	6 536	4 262	2 718	662	337	14 515
Transporttjänster	786	505	182	82	20	1 575
Övrigt	105	105	70	-	-	280
Totalt	35 515	23 055	12 280	1 877	496	73 223

5.1.1 Smala yrkesområden

Utbildningar mot smala yrkesområden är en liten del av yrkeshögskolans program. Ett smalt yrkesområde sysselsätter i allmänhet ett fåtal personer, präglas av fåmansföretag, omfattas av kunskaper, färdigheter och kompetens som enbart behärskas av ett mindre antal yrkesverksamma i Sverige. Program inom smala yrkesområden motsvarar drygt 1 procent av utbudet och det finns 841 platser som startar från 2023 och framåt. Majoriteten av platserna finns inom utbildningar till smala hantverksområden (33 procent) och utbildningsområdet Teknik och tillverkning (42 procent).

Inom smala yrkesområden görs kontinuerliga avvägningar mellan att bevilja tillräckligt många utbildningsplatser för att utveckla eller bevara yrkeskunnandet och att inte bevilja för många platser eftersom det inte finns en självklar arbetsmarknad som efterfrågar kompetensen på samma vis som inom övriga program.

5.1.2 Kortare program

Även om samtliga program inom yrkeshögskolan kan vara aktuella för omställning finns program som är kortare, upp till 220 YH-poäng, vilket motsvarar den maximala tiden man kan få omställningsstudiestödet. De kortare programmen är upp till ett år långa omräknat i heltidsstudier, men har varierande studietakt. Totalt har de korta programmen 12 275 platser, vilket är 17 procent av platserna inom yrkeshögskolans program med start år 2023 och framåt. Eftersom dessa program är kortare ser fördelningen på olika utbildningsområden annorlunda ut än för portföljen i sin helhet. Exempelvis är Data/IT det tredje minsta området sett till antal platser för program som är kortare än 220 YH-poäng medan Hälso- och sjukvård och socialt arbete har flest platser. För hela utbudet av program oavsett antal YH-poäng är Data/IT tvärtom det tredje största området sett till antal beviljade platser, medan Hälso- och sjukvård samt socialt arbete är det femte största området. Att det ser annorlunda för de kortare programmen jämfört med programportföljen i stort beror på faktorer såsom studietakt och förkunskapskrav. För de kortare programmen fördelar sig platser enligt nedanstående tabell.

Tabell 6. Utbildningsplatser på kortare program (YH-program upp till 220 YH-poäng) fördelat på utbildningsområde och startår 2023 till 2027

Utbildningsområde	2023	2024	2025	2026	2027	Totalt
Data/IT	48	48	30	-	-	126
Ekonomi, administration och försäljning	363	235	65	35	-	698
Hotell, restaurang och turism	297	132	70	-	-	499
Hälso- och sjukvård samt socialt arbete	2 557	1 593	934	330	35	5 449
Journalistik och information	90	35	-	-	-	125
Kultur, media och design	39	39	15	-	-	93

Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske	253	118	74	14		459
Pedagogik och undervisning	55	-	-	-	-	55
Samhällsbyggnad och byggt teknik	541	324	154	-	-	1 019
Säkerhetstjänster	65	65	-	-	-	130
Teknik och tillverkning	1 034	755	499	139	88	2 515
Transporttjänster	521	382	142	62	-	1 107
Totalsumma	5 863	3 726	1 983	580	123	12 275

5.1.3 Studietakt och förkunskapskrav

För de kortare utbildningarna, som är upp till 220 YH-poäng, varierar studietakten mellan 50 och 100 procent. Närmre hälften bedrivs på 50 procents studietakt och en liten andel bedrivs på 75 procent. Resterande utbildningar bedrivs på heltid. Inom utbildningsområdet Hälso- och sjukvård samt socialt arbete bedrivs majoriteten av platserna på halvfart. Inom Teknik och tillverkning samt Transporttjänster är förhållandena de motsatta och majoriteten av platserna bedrivs på heltid (100 procent studietakt). Se vidare i tabellen nedan.

Bland de utbildningar som ges på halvfart är majoriteten även distansutbildningar. Av de kortare utbildningarna är det cirka 70 procent av programmen som ges på distans och en stor del av dem återfinns i utbildningsområdet Hälso- och sjukvård samt socialt arbete. Bland de program som är bundna återfinns bland andra utbildningar till att bli lokförare.

Tabell 7. Fördelning av utbildningsplatser på utbildningsområde för korta program (YH-program upp till 220 YH-poäng) utifrån studietakt och startår 2023 till 2027

Utbildningsområde	50 %	75 %	100 %	Totalt
Data/It	36	-	90	126
Ekonomi, administration och försäljning	165	-	533	698
Hotell, restaurang och turism	140	60	299	499
Hälso- och sjukvård samt socialt arbete	4 476	35	938	5 449
Journalistik och information	-	-	125	125
Kultur, media och design	-	-	93	93
Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske	24	53	382	459
Pedagogik och undervisning	55	-	-	55
Samhällsbyggnad och byggt teknik	330	190	499	1 019
Säkerhetstjänster	70	60	-	130
Teknik och tillverkning	302	125	2 088	2 515
Transporttjänster		20	1 087	1 107
Totalt	5 598	543	6 134	12 275

För program som är upp till ett år långa har över 60 procent särskilda förkunskapskrav i form av yrkeserfarenhet från relevant bransch eller yrkesroll där majoriteten kräver yrkeserfarenhet som omfattar ett år eller längre. Nästan 20 procent av programmen har enbart krav på särskilda förkunskaper i form av kurser från gymnasieskolan. Ytterligare 20 procent har endast grundläggande behörighet som krav, vilket innebär att den studerande kan gå direkt från en gymnasieexamen till att vara behörig för YH-programmet. De program som enbart har krav på endast grundläggande behörighet återfinns till stor del inom utbildningsområdet Transporttjänster, Teknik och tillverkning samt inom området Ekonomi, Administration och försäljning. Inom dessa områden finns utbildningar lokförare, tekniker för hållbar batteritillverkning, järnvägstekniker samt optikerassistent. Det finns även utbildningar som har förkunskapskrav i form av teoretiska

kurser från gymnasieskolan som svenska eller matematik, här återfinns utbildningar till exempelvis teknikinformatör och processoperatör.

Programmen som är upp till 220 YH-poäng är således en liten relativt liten del av utbildningarna i yrkeshögskolans totala portfölj, där majoriteten av utbildningarna är längre. För de kortare programmen kan myndigheten konstatera att dessa främst är program som leder till en specialisering av yrkesrollen, vilket förkunskapskraven och till viss del utformningen gällande studieform och studietakt visar. Det kan exempelvis vara utbildningar inom hälso- och sjukvårdsområdet med inriktning specialistundersköterska eller till stödpedagog eller utbildningar inom Samhällsbyggnad och byggteknik som platschef inom byggsektorn eller olika former av projektledare. Sammantaget innebär detta för yrkeshögskoleportföljen att när det gäller kortare program, så är dessa företrädesvis inriktade mot fördjupningsutbildningar inom hälso- och sjukvård. Medan det endast finns ett fåtal utbildningar som leder till en hel yrkesroll som medger att en studerande kan karriärväxla helt och hållet.

5.2 YH-kurser (upp till 99 YH-poäng)

Kurser inom yrkeshögskolan riktar sig främst till yrkesverksamma med fokus på dem som behöver förnya sin kompetens för att behålla jobbet (up-skill) eller gå vidare till nya mer avancerade arbetsuppgifter alternativt byta bana i arbetslivet (re-skill). Utbildningarna ska stärka möjligheten till kompetensutveckling och omställning och bidra till att yrkeshögskolan blir ett tydligt verktyg i det livslånga lärandet. De leder inte till någon examen, men de studerande får ett utbildningsbevis på att de har genomfört kursen. Kurserna är 1-19 veckor långa och genomsnittslängden ligger mellan 6 och 7 veckor. De ska vara flexibelt utformade avseende studietakt och studieform för att vara anpassade till redan yrkesverksamma.

Totalt finns 7 900 platser beviljade för kurser för start under 2023. Flest platser finns inom området Ekonomi, Administration och försäljning med cirka 2 300 platser, följt av Samhällsbyggnad och byggteknik med 1 200 platser. Det är dock mer komplext att klassificera in kurser efter utbildningsområde, då de kan riktas mot en annan bransch än vad som avspeglas i kursens innehåll. Samtliga kurser ställer krav på någon form av yrkeserfarenhet som förkunskapskrav eftersom den kompetens som kurserna avser leda till främst vänder sig till yrkesverksamma som behöver bredda, förnya eller fördjupa sin nuvarande kompetens. Kurser inom yrkeshögskolan bedöms därför också möta syftet med omställningsstudiestödet väl eftersom de svarar mot ett behov av kompetens för omställning på arbetsmarknaden, men också mot behov av kunskap inom nya områden.

Ytterligare platser för kurser kommer tillföras för start från andra halvåret 2023 och första halvåret 2024 genom den utlysning som genomförs under våren 2023.

I 2022 års utlysning av statsbidrag för kurser inom yrkeshögskolan prioriterade myndigheten utbildningar inriktade mot de globala klimatmålen i Agenda 2030. Det innebär att kurserna i portföljen bidrar till en bransch eller yrkesrolls möjlighet att uppfylla ett eller fler av målen. Samma prioritering är gjord för utlysningen som genomförs för 2023. Syftet är att bidra till en kompetensförsörjning för klimatomställning och en hållbar utveckling, vilket myndighetens analyser ser ett stort behov av på arbetsmarknaden.

Tabell 8. Utbildningsplatser på kurser (upp till 99 YH-poäng) fördelat efter utbildningsområden

Utbildningsområde	Platser
Data/IT	1 020
Ekonomi, administration och försäljning	2 320
Hotell, restaurang och turism	260
Hälso- och sjukvård samt socialt arbete	955
Journalistik och information	170

Kultur, media och design	230
Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske	340
Pedagogik och undervisning	175
Samhällsbyggnad och byggt teknik	1 286
Säkerhetstjänster	200
Teknik och tillverkning	970
Totalt	7 926

5.3 YH-flex

YH-flex är till för personer som redan har yrkeskunskaper som motsvarar en betydande del av en yrkeshögskoleutbildning. Fler personer som har kunskaper de utvecklat genom utbildning, yrkeserfarenhet eller på annat sätt ska få sin kompetens validerad och därmed få en snabbare och mer flexibel väg till examen. YH-flexplatser ska därför erbjudas sökande som bedöms ha möjlighet att tillgodoräkna en betydande del av utbildningen och önskar en individuell anpassning av den kompletterande delen. Det ger till exempel de som redan är yrkesverksamma goda möjligheter att kombinera arbete och utbildning och en chans att synliggöra och komplettera sin kompetens utan att studera en hel utbildning.

En YH-flexplats genomförs mot en befintlig utbildningsplan men med ett individuellt genomförande i två delar. Den första delen innebär att den studerandes reella kompetens (kunskaper, färdigheter och kompetenser) bedöms som ett underlag för att tillgodoräkna betydande del av utbildningen. Den andra delen består av en individuellt anpassad kompletterande utbildning för att nå examen.

Myndigheten har arbetat med YH-flex som en försöksverksamhet inom yrkeshögskolan under 2020, 2021 och 2022 och genomfört en utlysning av statsbidrag per år kopplat till försöksverksamheten.

I april 2023 ska uppdraget med försöksverksamheten redovisas till regeringen i en slutrapport. Från utlysningarna som genomfördes 2020 och 2021 kan myndigheten se att YH-flexstuderande i genomsnitt tillgodoräknat knappt halva utbildningen (47 %). Totalt har 23 procent av de studerande i de två första ansökningsomgångarna tillgodoräknat 75 procent eller mer av utbildningen. Det finns även en grupp studerande som inte kunnat tillgodoräkna sig någon reell kompetens alls (8 %).

Försöksverksamhetens första två utlysningar visar positiva resultat vad gäller studerandes möjligheter att ta examen tidigare än utbildningsomgångens ordinarie slutdatum. Sammantaget är det knappt 80 procent av de studerande som enligt deras individuella studieplan har möjlighet att ta examen tidigare. Förutom en tidigare examen ser myndigheten också positiva resultat i form av förkortad studietid för de studerande. Även om studerande inte tar examen snabbare möjliggör tillgodoräkandet att de kan studera i mindre omfattning, vilket kan möjliggöra kombination av arbete och studier.

Resultaten från försöksverksamhetens första två år visar således att YH-flex med rätt incitament möjliggör att omfattande tillgodoräkningen genomförs inom ramen för yrkeshögskolan. Myndigheten bedömer att YH-flex som koncept kan vara ett bra alternativ för sökande i omställning och då de preliminära resultaten visar att YH-flexstuderande i genomsnitt tillgodoräknar knappt halva utbildningen kan denna målgrupp även lämpa sig väl som målgrupp för omställningsstudiestödet.

5.4 Yrkeshögskolan har fler syften

MYH:s utgångspunkt är att bevilja yrkeshögskoleutbildningar med stark arbetslivsanknytning som motsvarar ett behov av kompetens på den svenska arbetsmarknaden. I den bästa av världar skulle såldes i princip all yrkeshögskoleutbildning motsvara villkoren för att stärka en individs ställning på arbetsmarknaden. De goda resultaten avseende andel examinerade i arbete visar som helhet att utbildningarna har stor betydelse för individers etablering på arbetsmarknaden. I den meningen är yrkeshögskolan i allra högsta grad ändamålsenlig för individers behov av omställning och därmed för omställningsstudiestödet. Yrkeshögskolan har också – i och med införandet av kurser och YH-flex – fått en tydligare roll i det livslånga lärandet. Yrkeshögskoleutbildningar syftar numera inte enbart till att arbetslivet ska få fler medarbetare med kvalificerad yrkeskompetens. Yrkeshögskolans kurser syftar primärt till att ge yrkesverksamma möjlighet till kompetensutveckling för att kunna behålla sitt arbete eller åta sig mer avancerade arbetsuppgifter.

Det är viktigt att påpeka att MYH även kan bevilja utbildningar i begränsade volymer där det råder hög konkurrens på arbetsmarknaden, men där dessa utbildningar har en stark ställning och uppvisar goda resultat avseende examinerades etablering på arbetsmarknaden. Exempel på sådana är utbildningar som leder till yrkesroller som manusförfattare, yrkesfotograf, filmarbetare, textildesigner och equiterapeut med flera.

Utöver det har yrkeshögskolan som system också ytterligare ett syfte. Ett sådant är att säkerställa att eftergymnasiala utbildningar, som medverkar till att utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället, kommer till stånd.²³ Det går alltså inte att helt och hållet betrakta yrkeshögskolans totala utbud som att det i alla delar riktar sig till segment på arbetsmarknaden med mycket stark efterfrågan. Samtidigt är det viktigt att påpeka att dessa utbildningar inom smala yrkesområden endast motsvarar en mycket liten del av yrkeshögskolans totala utbud.

Efter att omställningsstudiestödet infördes har MYH fått frågor från omställningsorganisationerna som önskar uttalanden från myndigheten om olika yrkeshögskoleutbildningar och konst- och kulturutbildningar med en bedömning av i vilken utsträckning dessa motsvarar syftet med omställningsstudiestödet. MYH har vid sådana förfrågningar svarat att vår uppgift är att analysera hur omställningsstudiestödet kan påverka behovet av utbildning inom yrkeshögskolan – inte att analysera huruvida en specifik yrkeshögskoleutbildning stärker individens ställning på arbetsmarknaden.²⁴

6. Samverkan med utbildningsanordnare

I regeringsuppdraget anges att MYH ska föra en dialog med utbildningsanordnarna som syftar till att nödvändig utveckling av att yrkeshögskolans utbildningsutbud kommer till stånd. MYH har via Almega Utbildningsföretagen och Yrkeshögskoleförbundet genomfört dialogmöten med ett 10-tal utbildningsanordnare.²⁵

6.1 Begränsad kunskap om studerandes val

Utbildningsanordnarna konstaterar att yrkeshögskoleutbildningar generellt uppfyller kraven för utbildningar för omställningsstudiestödet och att de motsvarar CSN:s bedömningskriterier. Några utbildningsanordnare uppger att de varit i kontakt med omställningsorganisationerna om vilka utbildningar man tror är mest aktuella utan att få några specifika besked.

Utbildningsanordnarna har endast begränsad kunskap om deras studerande avser att söka omställningsstudiestöd eller inte, och i några fall har redan antagna studerande önskat att anordnarna ska skriva intyg för att styrka ansökan till CSN. De uppger att de

²³ 1 kap. 3 § Förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan

²⁴ Dnr MYH 2023/1057

²⁵ Mötena ägde rum i december 2022.

får många frågor om studievägledning och specifik vägledning kring det nya studiestödet.

Eftersom det inte finns några särskilda kvoter för personer som söker yrkeshögskoleutbildning och samtidigt omställningsstudiestöd, går det i nuläget inte att få djupare kunskap om vilka typer av utbildningar som denna grupp av sökande visar särskilt intresse för. Några utbildningsanordnare uppger att de sedan ansökan av omställningsstudiestödet öppnade den 1 oktober 2022 har noterat ett ökat söktryck till utbildningar med januaristart. En stor anordnare som Yrkesakademien uppger att de märker av ökat söktryck till utbildningar till bland annat behandlingspedagog och produktionstekniker.

Utbildningsanordnarna gör bedömningen att i det fall omställningsstudiestödet ska få fullt utslag, så måste antalet utbildningsplatser öka i det offentliga utbildningsväsendet, då de som avser att studera med omställningsstudiestöd annars riskerar att konkurreras ut i urvalsprocessen när intresset för att ställa om eller bygga på sin kompetens ökar.

Flera av utbildningsanordnarna uppger att de är oroliga för att de som avser att studera med omställningsstudiestöd hoppar av om de får avslag av CSN eller om väntetiden på besked blir för omfattande. Efter genomförda anordnarmöten bekräftar Yrkesakademien, som är en av de utbildningsanordnare som har flest januaristarter, att de har haft ett 30-tal avhopp i januari av studerande som antagits till utbildningarna, men inte hunnit få beslut från CSN i tid och då valt att hoppa av utbildningen.²⁶ En farhåga är att situationen med sena avhopp och därmed outnyttjade platser i yrkeshögskolan blir ännu svårare att hantera för utbildningsanordnarna.

6.2 Yrkeshögskolans utbildningsportfölj

Utbildningsanordnarnas inställning är att det är svårt att se någon annan utbildningsform som är mer ändamålsenlig för omställning än yrkeshögskolan. Om bara MYH och utbildningsanordnarna säkerställer fokus på efterfrågan i ansökan och beviljande av utbildningar, så kommer det att skapa förutsättningar för omställning.

Vidare anser inte utbildningsanordnarna att yrkeshögskoleutbildningarnas omfattning i tid bör anpassas efter omställningsstudiestödet – alltså att yrkeshögskolan bör omfatta fler utbildningar på 200-220 YH-poäng. Några av skälen som utbildningsanordnarna anger är att det ofta tar lite längre tid än drygt 40 veckor att utbilda sig till ett nytt yrke och att kortare utbildningar kräver högre förkunskapskrav, vilket riskerar att utestänga en grupp sökande med som saknar tidigare erfarenhet. Flertalet av de kortare yrkeshögskoleutbildningarna har karaktär av fördjupningsutbildningar inom en yrkesroll och är inte utbildningar som leder till ett helt nytt yrke. Således är utbildningsanordnarnas rekommendation till MYH att inte särskilt prioritera korta utbildningar som ryms inom de 44 veckor som omställningsstudiestödet kan utgå.

Flera av de utbildningsanordnare som MYH har talat med tror på YH-flex och validering i samband med omställning. Dessa former skulle också kunna ge möjlighet till mer individuella upplägg. Det är dock svårt att på förhand veta hur lång en sådan utbildning blir i praktiken. Ett önskemål som utbildningsanordnarna för fram är att det i framtiden skulle vara möjligt för en studerande som söker omställning att också kombinera YH-kurser ur flera YH-program hos en och samma anordnare.

Sammantaget är det utbildningsanordnarnas uppfattning att efterfrågan på kompetens ändras snabbt, varför det viktigt yrkeshögskolans utbud kan svara mot snabba förändringar. Det gör att det därför kan vara vanskligt att redan nu att slå fast nu vilka områden man ska satsa på mot bakgrund av omställningsstudiestödet. Utbildningsanordnarnas uppfattning är att sammansättningen av yrkeshögskoleutbildningar är ändamålsenlig som den är – att nuvarande balans mellan YH-program, YH-kurser och YH-flex bör bibehållas. De två senare varianterna är nya

²⁶ Uppgift i samband med samtal med Josefin Born Nilsson, affärsområdeschef, Yrkesakademien AB, den 25 januari 2023

inslag i yrkeshögskolan och har, enligt utbildningsanordnarna, ännu inte helt hittat sina former. På samma sätt är omställningsstudiestödet en stor reform som ännu inte har "satt sig" och utbildningsanordnarna uppmanar MYH att inte försöka "laga något som inte trasigt" och framför allt avvakta innan man vet mer om hur stödet fungerar.

7. Samverkan med högskolesektorn

I tillägg till detta regeringsuppdrag har MYH:s generaldirektör gett ansvarig utredare i uppdrag att i återrapporteringen redogöra för hur MYH har samverkat med högskolesektorn i frågor om omställningsstudiestödet. MYH och Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har fått varsitt regeringsuppdrag som handlar om att analysera utbudet av utbildningar inom respektive utbildningsform mot bakgrund av omställning och livslångt lärande.

Regeringen gav under 2022 statliga universitet och högskolor i uppdrag att – mot bakgrund av införandet av ett nytt omställningsstudiestöd – analysera utbildningsutbud, både avseende innehåll och inom vilka former utbildningarna ges. Syftet med uppdraget att tillgängliggöra de kurser och utbildningar som riktar sig mot redan yrkesverksamma. Lärosätena har haft uppdrag att – med utgångspunkt i sina analyser – övergripande beskriva hur befintligt utbud bidrar till att möta de behov av utbildning som det nya stödet kan ge upphov till samt, om det bedöms finnas ytterligare behov, hur lärosätena planerar att inom befintliga ekonomiska ramar utveckla utbudet för att stärka tillgången till utbildning för livslångt lärande och omställning.²⁷

Regeringen har också gett UKÄ i uppdrag att sammanställa och analysera rapporteringen av lärosätenas regeringsuppdrag. Analysen ska bland annat göras mot bakgrund av prognoserna avseende behov av utbildningsutbud med anledning av det nya omställningsstudiestödet. Sammanställningen och analysen ska redovisas senast den 28 februari 2023.²⁸

Mot bakgrund av att UKÄ:s och MYH:s regeringsuppdrag delvis liknar varandra har MYH tagit initiativ till samverkan i syfte att få en gemensam kunskapsbas när en så betydelsefull reform är på väg att etableras. De båda myndigheterna har diskuterat gemensamma frågeställningar såsom hur befintligt utbud i högskolan och yrkeshögskolans utbud bidrar till att möta de behov av utbildning som det nya stödet kan ge upphov till samt hur lärosätena och yrkeshögskoleanordnare tänker kring utveckling av utbudet med anledning av omställningsstudiestödet. Vi har bland annat lyft att det är svårt att redan nu prognosticera hur många som kommer att söka omställningsstudiestöd för utbildningar inom en viss sektor eller ett visst lärosäte eller yrkeshögskola. Utöver det har vi diskuterat frågeställningar om vilka val som de sökande kommer att göra.

Vi har gemensamt konstaterat att vi har fler frågor än svar. Mot bakgrund av det planerar UKÄ och MYH ett webinarium under våren 2023 som primärt syftar till att ge myndigheterna som samverkar inom ramen för *Myndighetsamverkan för kompetensförsörjning* möjlighet att ta del av information om de aktuella regeringsuppdragen, CSN:s arbete med omställningsstudiestödet samt parternas och omställningsorganisationernas roll. Allt i syfte att skapa en gemensam kunskapsbas att utgå ifrån.

8. Gemensam kommunikation till sökande

I tillägg till regeringsuppdraget har MYH:s generaldirektör uppdragit åt ansvarig utredare att utreda huruvida det skulle vara effektivt att skapa en plattform för information om utbildningar som syftar till omställning som är gemensam för högskolan och yrkeshögskolan. Syftet med en sådan plattform skulle vara att göra det enklare för

²⁷ Uppdrag att genomlysna utbildningsutbudet för livslångt lärande och omställning - Regeringen.se

²⁸ [Omställningsstudiestödet - Universitetskanslersämbetet \(uka.se\)](https://uka.se)

potentiella sökande att hitta utbildningar och öka intresset för omställningsstudiestödet.

Nedan följer en redogörelse för fördelar och nackdelar med en gemensam kommunikationsplattform för utbildningar som syftar till omställning.

8.1 Begränsad efterfrågan av gemensam plattform

Tidigare undersökningar visar att de potentiella studerande inte efterlyser fler plattformar eller är beroende av de befintliga för att hitta information om utbildningar. I MYH:s varumärkesundersökning 2021 uppgav närmare 70 procent av respondenterna att de främst söker information om utbildning med hjälp av google/internetsökningar. Det näst vanligaste sättet att var att ställa frågor till en studievägledare 4 procent.²⁹

På uppdrag av Svenskt Näringsliv frågade Demoskop, inom ramen för rapporten Omställningsindikatorn³⁰, förra året 3 700 personer hur de skulle vilja få information om olika utbildningar. De tre vanligaste svaren var via e-post (28 procent), genom sociala medier (24 procent) och via min arbetsgivare (24 procent). I omställningsindikatorn framgår också att endast 42 procent av de tillfrågade använt någon av alla de olika typer av utbildningssajter som finns idag.

Den första utmaningen för den som ändå skulle vilja skapa en gemensam plattform skulle vara att definiera vilka utbildningar som skulle ingå. Varken MYH eller någon av de andra utbildningsmyndigheterna äger frågan om vilka utbildningar är lämpliga att kombinera med omställningsstudiestöd. Eftersom det är omställningsorganisationerna som bedömer huruvida en utbildning stärker en individs ställning på arbetsmarknaden eller inte och om densamme ska beviljas omställningsstudiestöd riskerar en plattform med "omställningsutbildningar" att bli missvisande för individen.

Den andra utmaningen är avsaknaden av en sammanhållen, samverkande och adekvat nationell, digital infrastruktur. Yrkeshögskolans och högskolornas data pratar inte med varandra. Detta sätter för närvarande stopp för ett gemensamt angreppssätt och en gemensam plattform med högskolan. Andra projekt arbetar med detta, men det förväntas inte vara löst i närtid.³¹

En gemensam plattform för information om utbildningar som syftar till omställning som är gemensam för högskolan och yrkeshögskolan skulle göra det enklare för den som specifikt letar efter utbildning som går att kombinera med omställningsstudiestödet. För att nå nya grupper av potentiella studerande kan trösklar behöva sänkas, så att det blir lätt att hitta rätt. MYH:s bedömning är dock att det i dagsläget inte finns förutsättningar för att skapa en sådan. Enligt de kontakter myndigheten har haft med Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) så delar de myndighetens bild.³²

9. Öppen nätbaserad utbildning

Överenskommelsen mellan parterna kring omställning samt omställningsstudiestödet sätter ljuset på det stora behovet i samhället av omställning och livslångt lärande. Myndigheten för yrkeshögskolan arbetar kontinuerligt med att utforska kompletterande möjligheter att bredda yrkeshögskolan och öka dess effekt. Myndighetens generaldirektör har därför gett ansvarig utredare i uppdrag att i belysa hur öppen, nätbaserad utbildning (ÖNU) kan bedrivas inom yrkeshögskolan.

²⁹ Varmärkesundersökning 2021, Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH2022/3611), Origo Group

³⁰ Omställningsindikatorn, Svenskt Näringsliv 2022

³¹ Uppdrag att utveckla en sammanhållen datainfrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande - Regeringen.se

³² Avstämt med Christopher Sönnerbrandt, Sveriges universitets- och högskoleförbund, 30 januari 2023.

Med öppen, nätbaserad utbildning (ÖNU) avses här utbildning som ges via internet och som är öppen för alla, utan förkunskapskrav. Utbildningen är avgiftsfri för deltagarna. Denna form av utbildning bedrivs inom högskolan med stöd i 11 kap. högskoleförordning (1993:100).

Myndighetens undersökning har genomförts utforskande i syfte att identifiera både möjligheter och utmaningar med ÖNU inom yrkeshögskolan samt klargöra vilka frågor som behöver belysas ytterligare. Inom ramen för uppdraget har myndigheten fört dialog med utbildningsanordnare med erfarenhet av kurser inom yrkeshögskolan och utbildning via digitala plattformar.

9.1 Utbildningsanordnare har erfarenhet av utbildning via internet

Myndighetens utredning visar att många utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan har erfarenhet av att tillhandahålla utbildning via internet. Det gäller både utbildning som bedrivs som program och kurser inom yrkeshögskolan och utbildning som anordnarna tillhandahåller på annat sätt. Flera utbildningsanordnare arbetar exempelvis med preparandkurser för studerande som ansökt till program inom yrkeshögskolan. Dessa kurser bedrivs ofta via internet och helt på egen hand av dem som deltar. Det förekommer också att utbildningsanordnare även arbetar med företagsutbildning i olika former, där vissa genomförs via internet och i format som liknar ÖNU.

Flera utbildningsanordnare har också erfarenhet av att utforma och tillhandahålla utbildningsinsatser som inte kräver interaktion mellan den som går utbildningen och en som undervisar. Myndigheten kan med andra ord konstatera att, både kunskapen om och erfarenheten av, att skapa flexibla utbildningsupplägg som kan tillgängliggöras digitalt finns bland flera av de utbildningsanordnare som är verksamma inom yrkeshögskolan. Utbildningsanordnarnas erfarenhet är också att det framför allt är kortare utbildningsmoment som är lämpliga att genomföra i en form som sker helt digitalt och utan interaktion mellan deltagare och utbildare.

De utbildningsanordnare som myndigheten haft dialog med beskriver också att den täta koppling mellan dem som anordnare och det arbetsliv som de samarbetar med, bland annat genom ledningsgrupper för yrkeshögskoleutbildningar, ger dem goda förutsättningar att identifiera behov av kompetens som skulle kunna mötas genom ÖNU.

9.2 Ett tydligt syfte är en förutsättning för ett lyckat genomförande

Det övergripande syftet med ÖNU är att tillgängliggöra utbildning och lärande för fler individer. Detta är positivt både för den individ som deltar och för samhället i stort. Deltagande inte är bundet till en viss plats och ofta inte heller till specifika tider, vilket ger möjlighet för ett stort antal personer att ta del av utbildningen. Dialogen med anordnare visar dock att det finns ett behov av att ytterligare konkretisera vilket eller vilka syften som skulle prioriteras för ÖNU inom yrkeshögskolan. Detta för att kunna utforma utbildningarna på ett sätt som har förutsättningar både att attrahera personer till utbildningen och bidra till en hög genomströmning. Det lyfts också fram som en viktig förutsättning för att upprätthålla yrkeshögskolans särprägel och är en förutsättning för att kunna utvärdera utbildningens effekt.

De olika syften eller funktioner som lyfts av utbildningsanordnare kan förenklat grupperas i tre områden. För det första skulle ÖNU kunna väcka intresse för befintliga yrkeshögskoleutbildningar och inspirera människor att studera. Genom att tillgängliggöra moment i en befintlig utbildning eller kurs skulle nya eller fler målgrupper kunna få upp ögonen för kurser och program inom yrkeshögskolan.

För det andra skulle ÖNU kunna riktas mot yrkesverksamma på yrkeshögskolenivå för att ge dem möjlighet att uppdatera sina kunskaper inom ett visst område. Det förekommer redan idag att utbildningsanordnare möjliggör för tidigare studerande att ta del av uppdaterade kursmoment eller föreläsningar för att de fortsatt ska ha aktuell kunskap och vara attraktiva i branschen. Utbildningsanordnare ser också att det finns en potential i att tillhandahålla ÖNU som är av betydelse för de arbetsgivare som utbildningsanordnaren samarbetar med kopplat till befintliga yrkeshögskoleutbildningar. Det skulle kunna stärka deras samarbete med aktuella arbetsgivare och branscher.

Den tredje funktion som lyfts är mer samhällsorienterad. Inom, eller i nära anslutning till, yrkesområden där yrkeshögskolan bidrar till kompetensförsörjning skulle ÖNU kunna utformas för att bidra till att ge personer aktuell kompetens av betydelse för deras yrkesutövning. Till exempel skulle moment av de kurser som ges inom utbildning till specialistundersköterska troligtvis vara till gagn för undersköterskor och andra personer verksamma inom vård och omsorg. I likhet med de satsningar som gjorts inom högskolan skulle utbildningar också kunna riktas mot klimatomställning³³ och digitalisering.

9.3 Arbetslivsanknytningen central att upprätthålla

I dialoger med utbildningsanordnare kring ÖNU inom yrkeshögskolan lyfts genomgående vikten av att upprätthålla en stark arbetslivsanknytning. Det täta samarbetet mellan utbildningsanordnare och arbetsgivare som är grunden för både kurser och program inom yrkeshögskolan betonas som en förutsättning, både för god kvalitet i utbildningen och för att slå vakt om det som är yrkeshögskolans signum.

Formerna för hur arbetslivsanknytningen skulle kunna säkras i en utbildning som inte bedrivs med den täta interaktion mellan aktuellt arbetsliv, utbildare med branschkunskap och studerande som ofta präglar yrkeshögskoleutbildning behöver därför utredas närmare. I vilken utsträckning arbetslivet ser ett värde av denna typ av utbildning och är intresserade av att medverka i någon form behöver också analyseras. Myndigheten ser att möjligheten att knyta ÖNU till befintliga kurser eller program är en tänkbar väg framåt i frågan. Detta kan jämföras med att ÖNU inom högskolan får anordnas om den knyter an till och främjar den högskoleutbildning på grundnivå, avancerad nivå eller forskarnivå som högskolan har examenstillstånd för eller den forskning som bedrivs vid högskolan.³⁴

9.4 Enkelhet och låg administrationskostnad är önskvärt

I det utforskande arbetet och dialogen med utbildningsanordnare har myndigheten också undersökt vissa av de mer praktiska förutsättningarna kopplade till ÖNU. En av dessa frågor gäller hur denna typ av utbildning skulle tillgängliggöras. Ett möjligt alternativ är att MYH får i uppdrag att tillhandahålla digital infrastruktur för utbildningarna. De utbildningsanordnare som myndigheten haft dialog med ser dock fördelar med att i stället kunna nyttja egna digitala miljöer som redan idag används för utbildning via internet. Detta skulle med stor sannolikhet både ge en lägre utvecklingskostnad, lägre underhållskostnad och ökad flexibilitet. Ett tredje alternativ kan vara att nyttja plattformar hos tredje part, motsvarande dem som ofta nyttjas av högskolor för ÖNU. Oavsett vilket alternativ behöver frågan om ansvar för att kvalitetssäkra utbildningarna utredas vidare.

En annan viktig fråga gäller möjligheten till intyg eller betyg efter genomförd utbildning. Å ena sidan är det önskvärt att den som genomgår en utbildning också kan erhålla ett intyg eller bevis på att målen för genomförd utbildning har uppnåtts. Det är också i linje med pågående utveckling kring mikromeriter och dokumentation av mindre läranderesultat. Å

³³ Se Regeringsbeslut, U2022/02291 Uppdrag att ta fram utbildningsutbud för klimatomställning inom öppen nätbaserad utbildning samt medel till samma ändamål, 2022-06-07

³⁴ 11 kap 1 § Högskoleförordning (1993:100)

andra sidan är det idag komplext att via internet genomföra rättssäkra kunskapskontroller där det också finns möjlighet att säkerställa den deltagande personens identitet. De utbildningsanordnare som myndigheten haft dialog med ser därför att ÖNU inte bör kunna ge yrkeshögskolepoäng och att eventuella intyg efter genomförd utbildning bör särskiljas från övrig studiedokumentation. Den typ av upplägg som används hos vissa högskolor, där ÖNU inte ger högskolepoäng men kan nyttjas som undervisningsmaterial i kurser, bedöms därför vara att föredra.

9.5 Fortsatt utredning krävs

Myndigheten bedömer att ÖNU på sikt möjligen skulle kunna komplettera ett alltmer flexibelt utbud av utbildning inom yrkeshögskolan och bidra till att fler personer får tillgång till lärande inom yrkeshögskolan.

Eftersom ÖNU i stor utsträckning är skild från nuvarande former för yrkeshögskoleutbildning, och att det inte är tydligt vilken eller vilken funktion sådan utbildning skulle kunna fylla, ser myndigheten dock att frågan fortsatt behöver utredas vidare innan det är aktuellt att pröva ÖNU inom yrkeshögskolan. De frågor som behöver utredas vidare gäller dels de som nämnts ovan, dels andra frågor som hur en finansiering av verksamheten bäst utformas för att ge utbildningsanordnare incitament att både utveckla och underhålla utbildningar av hög kvalitet och vilken typ av reglering som krävs. För närvarande rymmer inte yrkeshögskolans regelverk fristående kurser av den art som ÖNU innebär.

Om det därefter finns intresse av att gå vidare, bedömer myndigheten också att det krävs en försöksverksamhet i mindre skala för att undersöka verksamhetens potentiella genomströmning och resultat. Försöksverksamheten behöver utformas så att den också kan bidra till ökad kunskap om vilken eller vilka målgrupper som attraheras till och genomför ÖNU samt vilket värde arbetslivet ser med utbildningen. Det är också önskvärt att utforma en försöksverksamhet så att det finns möjlighet att undersöka om utbildningarna är effektiva ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

De utbildningsanordnare som myndigheten talat med har lyft fram att nya, öronmärkta medel bör tillföras en eventuell satsning på ÖNU, så att resurser inte tas från ordinarie program eller kurser inom yrkeshögskolan. Flera av dem framhåller också vikten av att en eventuell försöksverksamhet förläggs i tiden och genomförs på ett sådant sätt att den inte negativt påverkar utbildningsanordnarnas förutsättningar att etablera de relativt nytillkomna koncepten YH-flex och YH-kurser.

10. Avslutande reflektion

Detta avsnitt berör enbart de delar som omfattas av aktuellt regeringsuppdrag och inte de tillägg till uppdraget som gjorts av MYH:s generaldirektör.

Införandet av omställningsstudiestödet är en omfattande reform. Det tar tid innan ett tydligt mönster utkristalliserar sig. I arbetet med denna återrapportering har det blivit uppenbart att det för närvarande finns fler frågetecken än svar.

Under hösten 2022 början av 2023 har bilden ändå klarnat något. Nu vet vi att omställningsstudiestödet har rönt stort intresse och antalet ansökningar vida överstigit förväntningarna. Det tar tid att handlägga ärendena då CSN behöver hämta in information från andra aktörer, till exempel från omställningsorganisationer. Omställningsorganisationerna önskar mer detaljerad information från exempelvis MYH om huruvida specifika yrkeshögskoleutbildningar stärker en individs ställning på

arbetsmarknaden. Något som MYH inte har i uppdrag att bistå med. MYH:s uppdrag är att analysera arbetsmarknadens behov av YH-utbildning och dimensionera utbildningsportföljen utifrån behov och givna finansiella ramar.

I avvaktan på att det finns information om vilka utbildningar som personer söker stöd för och vilka som beviljas, har MYH i inom ramen för detta regeringsuppdrag fokuserat på att analysera yrkeshögskolans befintliga utbildningsportfölj i förhållande till villkoren i omställningsstudiestödet. Det kan konstateras att av de YH-utbildningar som omfattar maximalt 44 veckor (220 YH-poäng), så är en majoritet sådana som leder till en specialisering av en redan befintlig yrkesroll. Merparten är av dessa finns inom hälso- och sjukvård och är utbildningar till specialistundersköterska. Endast en mindre andel av de ettåriga programmen ger möjlighet till att karriärväxla helt och hållet. Ett skäl till det är att det helt enkelt tar tid att lära sig ett yrke om erfarenhet och att förkunskaper saknas.

När CSN nu presenterat den första statistiken över beviljade stöd utifrån utbildningsform och typ av utbildningar som fått bifallsbeslut, kan MYH konstatera att yrkeshögskolan tycks vara ett gångbart alternativ för omställning. När det gäller typ av YH-utbildningar som är vanligast förekommande för bifall än så länge, så är det tvååriga YH-program inom hälso- och sjukvård samt data/IT. Att sökande väljer YH-kurser för sin omställning syns ännu inte i statistiken. Mönstret förändras troligen med tiden, då de som först har fått sina ansökningar om omställningsstudiestöd beviljade sannolikt redan varit antagna till ett YH-program. Detta då det endast är en mindre andel av YH-utbildningarna som har januaristart. Det kan också hänga ihop med en övergångsbestämmelse som innebär att den som fyller 39 år eller mindre under 2023 kan ha rätt stöd för en utbildning som påbörjades före den 1 januari 2023 om den är exakt 80 veckor lång.³⁵

Generellt gör CSN bedömningen att utbildningar som ingår i yrkeshögskolan bör anses stärka den studerandes ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov, om det inte finns individuella förutsättningar som talar emot det.³⁶ Det är också viktigt i detta sammanhang att påpeka att yrkeshögskolan också har ett delvis andra syften – exempelvis att yrkeshögskoleutbildning också ska medverka till att utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället.

Omställningsstudiestödet vänder sig till delvis till målgrupper som kan tänkas sakna formella förkunskaper för tillträde till eftergymnasial utbildning. Individer som efter många år i yrkeslivet åter börjar studera är sannolikt ovana vid studier och kanske inte bekanta med studiesituationen så som den ser ut idag. Merparten av de studerande kommer också att vara äldre.³⁷ YH-studerande är i genomsnitt 30 år och cirka 15 procent har antagits mot bakgrund av reell kompetens.³⁸ När det gäller studerande på YH-kurser så är den största gruppen kvinnor över 45 år.

Det är myndighetens bedömning att utbildningsanordnare av YH-utbildning har god erfarenhet av att omhänderta studerande med olika bakgrund och med olika behov inom ramen för livslångt lärande.

I den dialog som MYH har haft med utbildningsanordnare har framkommit att de bedömer att de är rustade att ta emot studerande med omställningsstudiestöd och att yrkeshögskolans utbildningsportfölj i dess nuvarande sammansättning är väl sammansatt för att omhänderta studerande för omställning. Den oro som utbildningsanordnare uttrycker handlar i huvudsak om att yrkeshögskolan inte ska få fler utbildningsplatser och

³⁵ Omställningsstudiestöd – för dig som är mitt i arbetslivet - CSNcr

³⁶ Utlåtande från CSN:s Rättsavdelning via e-post till MYH den 10 februari 2023

³⁷ Av dem som hittills fått omställningsstudiestöd är 60 % 40 år och äldre.

³⁸ Statistisk årsrapport 2022 (myh.se), sidan 16

att det därmed inte kommer att finnas finansiella möjligheter att ta emot fler studerande, vilket betyder att de olika grupperna måste konkurrera med varandra. Det innebär att de som söker med omställningsstudiestödet kan komma att konkurrera med dem med bättre förkunskaper, vilket kan leda till en utträngningseffekt för de studerande som inte får plats. Utbildningsanordnarna efterfrågar fler platser i yrkeshögskolan för att gruppen som behöver omställning inte ska bli förfördelad i konkurrens.

Sammantaget visar den statistik som CSN hittills har presenterat, resultatet av den dialog som MYH har fört med utbildningsanordnare och den analys av yrkeshögskolans nuvarande utbildningsportfölj avseende sammansättning av program, kurser och YH-flex som genomförts, att yrkeshögskolan som system är väl rustat för att stå redo för dem som söker yrkeshögskoleutbildning för omställning. MYH bedömer att utbildningsportföljen inom ramen för yrkeshögskolan för närvarande är väl anpassad. Likaså fungerar också yrkeshögskolans regelverk väl med det regelverk som omgärdar omställningsstudiestödet.

Det finns fortfarande stora osäkerheter när det gäller i vilken utsträckning som potentiella studerande kommer att söka utbildningar inom yrkeshögskolan och mer specifikt vilka typer av utbildningar som kommer att vara attraktiva för sökande. Därför är det viktigt för MYH att följa utvecklingen avseende dem som ansöker och blir beviljade omställningsstudiestöd i syfte att anpassa sammansättningen av yrkeshögskoleutbildningar i framtiden.

Rätt kompetens i rätt tid.



Myndigheten för yrkeshögskolan

Myndigheten för yrkeshögskolan
Box 145, 721 05 Västerås, Sweden
www.myh.se